

Vad hände med Perssons tidigare löften till de äldre?

De äldre behöver fp i regeringen

2006-01-31

Folkpartiet

1. Äldreomsorgen huvudfråga i valet

Äldrefrågorna bör spela en viktig roll i valrörelsen och en av folkpartiets huvudfrågor är att stå upp för en värdig och trygg ålderdom. Bristerna i dagens äldreomsorg är egentligen skäl nog. Men när man väger in hur ökningen av antalet äldre kommer att göra behoven mångdubbelt större inom ett par årtionden, blir det ännu viktigare att se till att vi börjar från ett bra utgångsläge. Och det gör vi inte som det ser ut nu. Det märker också människor och det är bakgrunden till att många känner en oro, ibland till och med en rädsla, för att bli gamla. Folkpartiets budskap är tydligt – i vårt Sverige ska Du våga bli gammal.

På ett sätt är det därför bra att statsminister Göran Persson sagt att äldrefrågorna ska bli viktiga för socialdemokraterna inför valet och att hans parti just nu genomför en kampanj kring frågorna. Men problemet är att praktiskt taget allt socialdemokratien nu säger är gammal skåpmat. Det är omkok på gamla vallöften, favoriter i repris. Och vad ännu värre är: i flera fall har de tidigare löftena svikits.

Äldrefrågorna var stora redan 1998 – valrörelsen som många kommer att minnas för uttrycket ”vård, skola, omsorg”. Margot Wallström var i blåsväder för vårdskandaler och nedskärningar. Frågorna diskuterades mycket också 2002. Lars Engqvist pratade och lovade, men mycket lite blev uträttat i praktiken. När nu socialdemokraterna för fram samma problembeskrivning och samma åtgärder en tredje gång finns det anledning att vara skeptisk. Varför skulle allt det som inte hänt de senaste tolv åren plötsligt hända nu?

Ett av paradnumren på socialdemokraternas kongress i november var en ”nationell utvecklingsplan för äldreomsorgen”. Den väljare som har gott minne känner igen samma löfte och samma plan från 1998. Det året presenterade regeringen en nationell handlingsplan för äldrepolitiken. Retoriken var ungefär densamma som i dag – genom en nationell plan skulle äldreomsorgen lyftas. Vi har granskat socialdemokratins aktuella löften till Sveriges gamla. Vi har utgått just från 1998 års utvecklingsplan och lagt den bredvid dagens socialdemokratiska retorik och dagens verklighet. Resultatet är nedslående. Efter 12 år med s-styre står det allt klarare; Sveriges äldre behöver en ny regering.

Lars Leijonborg, partiledare

Erik Ullenhag, socialpolitisk talesman

2. Löftessvek på sex avgörande punkter

Vi har granskat socialdemokratins aktuella löften till Sveriges gamla. Vi har utgått just från 1998 års utvecklingsplan och lagt den bredvid dagens socialdemokratiska retorik och dagens verklighet. Resultatet är nedslående – på sex avgörande punkter har socialdemokraterna svikit tidigare löften.

För det första. Vårdkvaliteten. När 1998 års plan utvärderades konstaterades att utvecklingen inom äldreomsorgen totalt sett hade varit negativ för den undersökta perioden. Socialstyrelsen skrev i sin rapport om handlingsplanen¹: ”I drygt 20 procent av kommunerna har servicenivån minskat, medan i 9 procent av kommunerna har den ökat.” Resultatet av planen blev alltså att landets äldre fick en lägre servicenivå än tidigare. 2004 konstaterades på nytt att granskningsrapporter från alla län visar att utvecklingen inom äldreomsorgen går åt fel håll².

För det andra. Mat och medicinering. Enligt handlingsplanen från 1998 skall äldre ”kunna lita på att vård och omsorg har god kvalitet. Människovärde, individuella behov och önskemål, integritet, självbestämmande och värdighet skall respekteras. Det betyder till exempel att själv få välja sina sovtider, att maten är näringsriktig och serveras på normala tider samt att få äta det man tycker om. Det betyder också att hygien är god och att läkemedel används korrekt.”

På detta område visar Socialstyrelsens slutrapport om handlingsplanen på mycket stora brister. I en undersökning var 39 procent undernärda på gruppboenden för dementa, på sjukhemmen var motsvarande siffra 71 procent.

Enligt en omfattande undersökning³ hade de äldre på boendena i snitt 10 läkemedel. Ju fler förskrivande läkare som varit inblandade desto fler läkemedel. Och ju fler förskrivande läkare, desto fler kvalitetsbrister som läkemedel som är olämpliga för äldre, kombinationer av läkemedel som kan vara skadliga och lugnande medel till äldre som inte hade några psykiska problem. Omkring varannan åldring uppskattas vara felmedicinerad på något sätt.

¹ Nationell handlingsplan för äldreomsorgen, slutrapport. Socialstyrelsen 2002

² Social tillsyn 2003, Socialstyrelsen och länsstyrelserna

³ Kvaliteten i äldres läkemedelsanvändning, Socialstyrelsen 2004

För det tredje. Köer till äldreboenden. Regeringen konstaterade i handlingsplanen 1998 att ” De boendes behov av självständighet och integritet är dock inte tillgodosett överallt. Antalet platser i särskilt boende är också otillräckligt. Regeringen vill därför avsätta ytterligare resurser för att ge fler platser i äldreomsorgen samt en bättre kvalitet i befintliga boenden.”

I slutet av 1998, när planen skulle träda i kraft, fanns 118 715 platser i särskilda boenden. När planen hade genomförts tre år senare hade antalet platser inte ökat. De hade stagnerat och var faktiskt en aning färre: 118 600⁴. Sedan dess har antalet minskat ytterligare med över 10 procent, till 104 787. Det otillräckliga antal platser på ålderdomshem som konstaterades i planen, har alltså minskat med ca 14 000 sedan regeringen lade fram den förra planen.

Allt fler äldre undrar om det finns något äldreboende den dag de inte längre klarar sig själva. Undran är berättigad. Socialdemokraterna lovade även i valrörelsen 2002 att rätta till detta missförhållande genom att skapa 10 000 nya platser i särskilda boenden⁵. Även det löftet sveks. Sedan 2002 har antalet platser minskat med 10 700 i stället för den utlovade ökningen⁶.

För det fjärde. Tillgängligheten. Enligt handlingsplanen skulle äldre ”kunna röra sig i bostadsområden, i butiker och restauranger, på gator och med kollektivtrafik. Samhället skall planeras på ett sådant sätt att äldres behov av tillgänglighet till allmän service tillgodoses.”

Många äldre går med rullator, många har nedsatt syn och hörsel. Men anpassningen av boende- och trafikmiljöer för funktionshindrade (som regeringen för övrigt satt upp en särskild plan för⁷) går i snigelfart. Inte ens så enkla saker som att fasa av trottoarkanter görs i stor omfattning. På många håll i landet köps fortfarande in bussar med höga trappsteg. Enligt Boverket går arbetet för sakt och sakt för att vara klart till målåret 2010⁸. Regeringen har inga förslag för vad de ska göra åt det, medan folkpartiet föreslår statliga stimulansbidrag som morot och en skarp diskrimineringslagstiftning som piska.

⁴ Äldrestatistik 1998 och 2002, Socialstyrelsen

⁵ Rapport – Trygghet på ålderns höst. Socialdemokraterna 2002

⁶ Äldrestatistik 2004, Socialstyrelsen

⁷ Proposition 1999/2000:79, Från patient till medborgare.

⁸ Dagens Samhälle 38/2005

För det femte. Tryggheten mot brott. Enligt handlingsplanen skall äldre ”känna sig trygga både hemma och ute på gator och torg. Brottsligheten ska bekämpas.”

Helt färsk statistik⁹ visar att antalet personrån har gått upp 41 procent de senaste tio åren – resultatet är att 36 procent i åldern 75-84 år enligt en SCB-undersökning¹⁰ avstår från att gå ut. Det är klart fler än alla andra grupper - snittet för samtliga åldersgrupper är 17 procent.

För det sjätte. Personalens kompetens. Enligt handlingsplanen skall äldre ”kunna lita på att personalen kan sina saker. De som arbetar i vård och omsorg har mycket viktiga och ansvarsfulla uppgifter. Grundutbildningen skall vara gedigen och anpassad till dagens situation. Fortbildning måste ges kontinuerligt. Personalens erfarenhet och engagemang måste tas tillvara. Arbetsorganisation och medinflytande på arbetsplatsen skall utvecklas.”

Inget ont om äldrepersonalen, de allra flesta gör sitt allra bästa. Men de har inte den utbildning som vore önskvärd. Idag saknar nästan hälften av omvårdnadspersonalen helt utbildning¹¹. Bland de nyrekryterade är situationen ännu sämre. Vårdbiträde är på väg att bli ett genomgångsyрке för utbildade ungdomar. Det måste finnas karriärvägar inom äldreomsorgen för att locka ungdomar att satsa på yrket och bli möjligt att starta eget och bryta sig loss från de kommunala strukturerna.

3. Vad är de tio miljarderna?

Tyvärr kan vi alltså konstatera att socialdemokraterna på sex avgörande punkter misslyckats med att uppfylla den nationella plan för äldrepolitiken som presenterades 1998.

Trovärdigheten i den nya nationella plan som nu ska bli huvudnumret måste därför anses vara mycket låg.

Möjligtvis har socialdemokraterna lärt av historien i den meningen att de nya löftena de utfärdar är synnerligen luddiga. Det återkommande mantrat sedan socialdemokraternas kongress i höstas är att resurserna till äldreomsorgen ska öka med ”10 miljarder kr”. Ylva Johansson har insett att löftet om 10 miljarder på 10 år till äldreomsorgen inte räcker långt - det blir en miljard om året, eller 57 kronor i månaden per pensionär. Därför tänjer hon nu på

⁹ Anmälda brott, preliminär statistik för år 2005, BRÅ

¹⁰ SCB:s ULF-undersökning, www.scb.se

¹¹ Kompetensförsörjning inom vård och omsorg om äldre, Socialstyrelsen m.fl. 2003

formuleringarna så att det låter som om den årliga budgeten för äldreomsorgen ska öka med 10 miljarder på 10 år – en rejäl satsning. Men när folkpartiet krävde besked om finansieringen från finansdepartementet fick hon erkänna att några sådana statliga pengar inte finns. Redan hårt prövade kommuner och landsting ska finansiera ministerns löften, utan att vara tillfrågade.

Göran Perssons taktik nu verkar dock klar – räkna med att väljarna glömt de tidigare löftena och krydda det med felaktigheter om motståndarnas politik. Häromdagen gick startskottet på socialdemokraternas seniorturné och där sprids det budskap som även Göran Persson använt; den borgerliga alliansen vill sänka skatterna med 250 miljarder kr och det hotar välfärden.

Men budskapet är fullständigt felaktigt. Allians för Sverige är inte överens om några sådana förslag. Vårt paket med både skattesänkningar och skattehöjningar handlar om att ta in skatter på ett sätt som uppmuntrar till företagande och arbete. Den sammanlagda nettosänkningen av skatten enligt de skarpa förslagen i Bankeryds-överenskommelsen uppgår till 32 miljarder kronor, samtidigt som statens finanser stärks.

4. Folkpartiets alternativ

Vi har ett alternativ till socialdemokraternas äldrepolitik, som vi menar är mer trovärdigt därför att det innehåller mera pengar, tydliga regel- och strukturförändringar som åtgärdar de stora problem som finns (t ex mer samverkan för att korta vårdköer, större valfrihet och välkomnande av nya aktörer i äldrevården) och garantisystem som kvalitetssäkrar verksamheten.

I närtid är vår ekonomiska satsning 50 procent större än regeringens, 1,5 miljarder kronor per år. I ett längre perspektiv har vi gjort klart att satsningen måste bli mångdubbelt större. Tolv av de viktigaste reformerna är.

1. Garantera äldre rätt till vård och omsorg med en omsorgsgaranti
2. Garantera att alla som behöver ett äldreboende ska få det – ingen ska bli fånge i sitt eget hem, en ”pengarna i handen-garanti” ska införas
3. Öka valfriheten för de äldre – inför fritt val i hemtjänsten
4. Ha en äldreombudsman i alla kommuner
5. Inför förebyggande hembesök

6. Skapa en sjukvård som passar de äldres behov, bl.a. genom husläkare och äldrevårdscentraler.
7. Inför trygghetskvitton för bättre samordning mellan kommun och landsting
8. Skapa en lag för att förhindra övergrepp mot dementa
9. Satsa på personalen – ökad kompetens måste löna sig
10. Stimulera försöksverksamhet med äldrevårdscentraler
11. Förbättra stödet till anhörigvårdarna – bl.a. genom en lag som tvingar kommunerna att ge stöd till anhörigvårdare.
12. Stimulera till fler volontärer i vården och omsorgen av de äldre

Genom att vi skapar en omsorgsgaranti, anslår extra resurser och ser till att det också finns en sanktion i form av återbetalda avgifter till den enskilde kan vi lyfta äldreomsorgens kvalitet. Folkpartiet ser äldreomsorgen som en av de riktiga ödesfrågorna de närmaste åren – vi har en skyldighet att skapa ett samhälle där människor får en värdig ålderdom. Den skyldigheten sviks varje dag för många människor i socialdemokratins Sverige.